

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної військової адміністрації
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Галина ПОНОМАРЬОВА

ПОЛОЖЕННЯ
ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ ОСІБ
З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
(нова редакція)

Схвалено на засіданні Вченої ради

Протокол 1 від «30» 08 2023р.

Харків, 2023

I. Загальні положення

1.1 Це Положення розроблене відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», «Про соціальні послуги», Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI століття), Національної доктрини розвитку освіти; Указів Президента України від 13 грудня 2016 року «Про заходи, спрямовані на забезпечення додержання прав осіб з інвалідністю», від 01.06.2005р. № 900/ 2005 «Про першочергові заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями», від 18.12.2007 р. № 1228/ 2007 «Про додаткові невідкладні заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями»; Постанов Кабінету Міністрів України: від 08.12 2006 № 1686 «Про затвердження Державної типової програми реабілітації інвалідів», від 31.01.2007 № 80 «Про затвердження Порядку надання окремим категоріям осіб послуг із комплексної реабілітації, (абілітації)», від 23.05.2007 № 757 «Про затвердження Положення про індивідуальну програму реабілітації інваліда»; наказів МОН України від 02.12.2005 р. № 691 « Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю», від 15.01.2008 №11 «Про додаткові заходи щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями»; від 13.03.2008 № 170 «Про координування діяльності структурних підрозділів щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями», від 01.10.2010 р. № 912 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання», від 10.06.2011 р № 568 «Про заходи щодо розв'язання актуальних проблем осіб з обмеженими фізичними можливостями», «Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю» від 16.12.2009 № 1767-VI, «Концепція розвитку інклюзивного навчання (наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 № 912),

Порядок організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 635), Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 366) та інших нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері освіти соціального захисту та соціальної реабілітації з особливими потребами.

1.2. Положення передбачає забезпечення особам з інвалідністю доступу до здобуття повної вищої освіти без дискримінації та разом з іншими, що є важливою умовою підвищення їхньої професійної кваліфікації та забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці. При цьому необхідним є забезпечення громадян з особливими освітніми потребами спеціальними умовами для здобуття ними освіти, корекції порушень розвитку та соціальної адаптації з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей.

1.3. Адміністрація закладу вищої освіти забезпечує створення інклюзивного освітнього середовища та враховує необхідність формування основних його компонентів:

- **фізичного простору** закладу освіти, що включає передусім доступність усієї інфраструктури на території, наявність доступної та зрозумілої інформації про розташування будівель, приміщень та підрозділів закладу освіти;

- **освітнього (діяльнісного) простору**, що включає умовне зонування території за видами діяльності (організацію осередків діяльності різного спрямування: освітньої, практичної, професійної, спортивної, мистецької, дозвілля тощо), забезпечення необхідними навчальними матеріалами та відповідними меблями, устаткуванням, засобами;

- **соціального середовища** – створення умов для ефективної взаємодії усіх учасників освітнього процесу з урахуванням їх індивідуальних особливостей: між здобувачами, між здобувачами та науково-педагогічними (педагогічними) працівниками, між учасниками освітнього процесу та

іншими заінтересованими сторонами (роботодавцями, громадськими організаціями та їх об'єднаннями тощо); розширення присутності закладу вищої освіти в справах громади, регіону (розвиток неформальної освіти та освіти дорослих, надання додаткових освітніх, та інших послуг тощо);

- **організації** діяльності закладу освіти **в часовому вимірі** (гнучкі графіки роботи (діяльності));

- реабілітаційні заходи, що належать до системи вищої освіти, передбачені Державною типовою програмою реабілітації інвалідів та Індивідуальною програмою реабілітації інваліда;

- можливість навчатися за індивідуальним навчальним планом;

- урахування в освітньому процесі стану здоров'я, особливостей психофізичного розвитку, задатків і здібностей та індивідуальних освітніх, медичних, санітарно- гігієнічних, архітектурно-середовищних потреб;

- заміну занять з фізичної культури на заняття адаптивного фізичного виховання та заходи з фізичного реабілітування;

- сприяння формуванню в студентському та викладацькому колективі проблем, адаптації викладачів та осіб без інвалідності до освітнього процесу в інтегрованих групах.

Організація фізичного та освітнього простору має забезпечувати **принципи універсального дизайну** та розумного пристосування до потреб кожного хто перебуває в закладі або на його території:

- рівність і доступність у використанні;

- гнучкість використання;

- простота та інтуїтивно зрозуміле використання;

- легке сприйняття інформації та її доступність;

- терпимість до помилок;

- мінімізація фізичних зусиль;

- наявність необхідного розміру та простору для доступу та використання.

Одним із важливих принципів універсального дизайну є доступність, яка передбачає архітектурну, транспортну, інформаційну доступність, зокрема доступність інформаційно-комунікаційних технологій та систем, інших освітніх послуг (стаття 9 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю).

1.4 На виконання вимог п.2 Указу Президента України від 02 грудня 2017 р. № 401/2017 «Про внесення змін до п.3 Положення про національний заклад (установу) України» та згідно положення «Про порядок супроводу (надання допомоги) осіб з інвалідністю та інших мобільних груп», в академії було розроблено і затверджено порядок супроводу осіб з особливими освітніми потребами.

1.5 На базі академії створено умови для забезпечення супроводу навчання та навчально-реабілітаційних умов, які спрямовані на забезпечення цілісного розвитку, творчої самореалізації осіб з особливим освітніми потребами, їх конкурентоспроможності на національному та міжнародних ринках праці.

1.6. В академії ведеться облік осіб з інвалідністю та ООП на етапах вступу до закладу, навчання та працевлаштування.

На офіційному сайті розміщується та оновлюється інформація про наявність умов для навчання осіб з інвалідністю та з ООП, про наявність спеціальних технічних та програмних засобів навчання, дистанційних освітніх технологій, наявність без бар'єрного середовища інші документи та відомості.

II. Мета і завдання діяльності щодо організації супроводу

2.1. **Метою діяльності** Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради щодо організації супроводу студентів з особливими освітніми потребами є:

- забезпечення адаптації кожного здобувача освіти з ООП до освітнього процесу ЗВО та створення оптимальних спеціальних умов для здобуття якісної освіти;

- забезпечення єдності освітнього простору здобувачів освіти з ООП зі звичайними студентами;
- забезпечення рівних можливостей для соціального розвитку та здобуття вищої освіти здобувачів освіти з ООП незалежно від характеру і ступеня обмежень здоров'я, місця проживання, статі, нації, мови, соціального статусу тощо;
- забезпечення варіативності й різноманітності змісту освітніх програм і організаційних форм навчання, можливості формування освітніх програм різних рівнів складності і спрямованості з урахуванням ООП здобувачів освіти.

2.2. **Основними завданнями** щодо організації системи супроводу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами є:

- забезпечення права вільного вибору закладу та форми навчання для здобуття вищої освіти;
- створення спеціальних освітньо-реабілітаційних умов та системи комплексного супроводу (корекційно-реабілітаційного, психолого-андроологічного, соціального, соціально-середовищного, соціально-культурного, медичного, валеологічного, спортивно-фізкультурного, правового, організаційного, архітектурно-середовищного, матеріально-технічного тощо);
- поєднання освітньо-виховного процесу з індивідуальними корекційно-реабілітаційними заходами;
- збереження і зміцнення духовно-морального, фізичного, психологічного та соціального здоров'я;
- підвищення якості освітньо-виховного процесу та сприяння ефективному здобуттю професії; організація взаємодії закладу вищої освіти з місцевими органами виконавчої влади, державними та недержавними установами (громадськими організаціями, фондами тощо), які працюють у сфері медико-соціального реабілітування, освіти та працевлаштування осіб з інвалідністю;

- розширення міжнародних зв'язків Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради в галузі інклюзивної освіти студентів з особливими освітніми потребами із проблем доступності вищої освіти, формування відкритого освітнього простору;
- проведення організаційної роботи для залучення як вітчизняних, так і зарубіжних учених-дослідників у сфері інклюзивної освіти та бізнес-партнерів.

III. Організація діяльності

3.1. Організація освітнього процесу здобувачів освіти з особливими освітніми потребами в закладах вищої освіти передбачає:

- створення інклюзивного освітнього середовища;
- застосування принципів універсального дизайну в освітньому процесі;
- приведення території закладу вищої освіти, споруд, будівель та приміщень у відповідність до вимог ДБН, стандартів і правил;
- забезпечення здобувачів освіти з особливими освітніми потребами закладів вищої освіти необхідними засобами корекції психофізичного розвитку згідно з типовим переліком, затвердженим МОНУ та надання психологічної та педагогічної допомоги;
- забезпечення необхідними навчально-методичними матеріалами та інформаційно-комунікаційними технологіями для організації освітнього процесу;
- застосування в освітньому процесі найбільш прийнятних методів та способів спілкування для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, в тому числі української жестової мови, рельєфно-крапкового шрифту (шрифту Брайля) із залученням відповідних фахівців, науково-педагогічних та педагогічних працівників;

- забезпечення доступності інформації в різних формах (шрифту Брайля, збільшений шрифт, електронний формат, відеоматеріали, сурдопереклад тощо);
- адаптацію навчальних матеріалів із вивчення іноземної мови з метою здобуття якісної європейської освіти студентами залежно від специфіки потреб.

3.2. Навчання осіб з особливими освітніми потребами за необхідності може здійснюватися індивідуально (з розробкою індивідуального навчального плану), а також у дистанційному режимі. Своєчасне інформування викладачів про наявність таких студентів у конкретній академічній групі робить деканат. Індивідуальний навчальний план студента з особливими освітніми потребами розробляється за його участі, з урахуванням рекомендації індивідуальної програми реабілітації, висновків та рекомендацій медичних працівників та/або різнопрофільних фахівців, підписується здобувачем освіти та затверджується керівником закладу вищої освіти.

Супроводжувати здобувача освіти з особливими освітніми потребами можуть батьки або інші законні представники, уповноважені особи, соціальні працівники та волонтери.

3.3. Для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами створюються належні педагогічні умови, які забезпечують ефективне існування системи адаптації до навчання у педагогічному закладі вищої освіти; допомагають зняти навчальні ускладнення та поступово підвищують навчальні можливості таких студентів до нормативних; можливість надання належної допомоги та консультування щодо вступу, навчання та працевлаштування.

3.4. Діяльність академії щодо створення інклюзивного освітнього середовища ґрунтується на таких принципах:

- повага до притаманного людині достоїнства, її особистої самостійності, зокрема свободи робити власний вибір, і незалежності;

- рівність можливостей;
- рівність чоловіків і жінок;
- формування толерантності та взаєморозуміння в освітньому середовищі, відсутність дискримінації;
- відкритість та гнучкість освіти, здатність швидко реагувати на зміни та виклики, повне й ефективне залучення до освітнього процесу;
- повага до особливостей осіб з особливими освітніми потребами та/чи інвалідністю і прийняття їх як компонента людської різноманітності й частини людства;
- забезпечення архітектурної, інформаційної, освітньої та соціальної доступності освітнього середовища;
- повага до здібностей осіб з особливими освітніми потребами та/чи інвалідністю і забезпечення їх права зберігати свою індивідуальність;
- інноваційність, аналіз, пошук та впровадження кращих підходів в інклюзивній практиці;
- дотримання стандартів якості освітніх послуг та науково-методичного забезпечення;
- узгодженість та скоординованість дій підрозділів та учасників освітнього процесу;
- безперервність та наступність інклюзивної освіти на всіх рівнях освіти;
- індивідуалізація навчання та гармонійний розвиток особистості;
- залучення до суспільного життя, соціалізація, підготовка до професійної діяльності.

На виконання вищезазначених актів законодавства академія забезпечує доступність та якість освітніх послуг, враховуючи можливості та потреби кожного учасника освітнього процесу, шляхом створення інклюзивного освітнього середовища.

3.5. Для здобувачів освіти з особливими освітніми потребами встановлюється особливий порядок опанування дисципліни «Фізична

культура». Залежно від висновків та рекомендацій медичних працівників та/або різнопрофільних фахівців викладачами дисципліни «Фізична культура» розробляється на основі дотримання принципів здоров'язбереження та адаптивної фізичної культури, комплекс спеціальних занять, спрямованих на розвиток, зміцнення та підтримку здоров'я. Це можуть бути заняття з адаптивної фізичної культури в спеціально облаштованих спортивних, тренажерних та плавальних залах або на відкритому повітрі, які проводяться спеціалістами з відповідною підготовкою. Для студентів з обмеженими руховими можливостями це можуть бути заняття з настільних, інтелектуальних видів спорту.

3.6. Для професорсько-викладацького складу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради організуються заняття в рамках підвищення кваліфікації, в тому числі й за програмами, спрямованими на здобуття знань про психофізіологічні особливості здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, специфіку прийому-передачі навчальної інформації, застосування різноманітних технічних засобів навчання з урахуванням нозологій.

3.7. Підготовку майбутніх фахівців до роботи з людьми з особливими освітніми потребами у Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради здійснюють викладачі кафедри соціальної роботи, природничих дисциплін та педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту, працівники соціально-психологічної служби.

3.8. Основний стандарт підготовки педагогічних кадрів передбачає:

- наявність інклюзивного компонента при акредитації освітніх програм;
- наявність інклюзивного компонента при підготовці спеціалістів, які працюватимуть у закладах загальної середньої освіти, в тому числі з дітьми з особливими освітніми потребами;

- створення модуля з посилення мотивації до навчальної діяльності з обраної спеціальності;
- формування у випускників життєвої, інформаційної та професійної компетентності в цілому, що забезпечує їхню конкурентоспроможність на ринку праці;
- здійснення фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі інклюзивної освіти з використання адаптивних комп'ютерних технологій у процесі навчання, їх апробації та практична реалізація з урахуванням актуальних напрямків модернізації української освіти та її інтеграції в світову освітню систему.